

ԳՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԱՌԱՋԻՆ "FIELD TRIP"Ը

Եկեղեցւոյ առաջին կարգի երկու նստարանները այդ Կիրակի ապահովուած էին Կիրակնօրեայ Դպրոցի սիրասուն փոքրիկներուն համար: Այդպէս է սովորութիւնը այստեղ: Մերք ընդ մերք, մանուկները Կիրակնօրեայ կրօնական դաստիարակութենէն ետք, եկեղեցի ալ կը բերեն Պատարագիչ ֆահանային օրհնութիւնը ստանալու. հաղորդուելու եւ կամ իրենց հասակնալի լեզուով հոգեւոր պատգամ մը ունկնդրելու:

Պատարագի աւարտէն առաջ էր բեր երկու տասնեակ փոքրիկներ, իրենց դաստիարակ օրիորդներուն առաջնորդութեամբ, կազապահութեամբ, եկեղեցի մտան, եւ իրենց երեսը խաչակնքելով տեղ գտան իրենց համար ապահովուած նստարաններուն վրայ:

Անմեղ մանուկներ... որոնք իրենց հայու աչքերով չորս կողմ կը նայէին, ոչինչ հասկնալով Պատարագի խորհուրդէն:

Քիչ ետք, աւելի լրջացած ուշի ուշով մտիկ կ'ընէին իրենց համար յատուկ տրուած հոգեւոր պատգամը: Ուրախ էին բոլորն ալ, որովհետեւ ֆահանան խոստացած էր իրենց Պատարագէն ետք, դաշտագնացութեան տանիլ... (field trip)-ի:

Իրենց առաջին պտոյտն էր այդ:

Պահ մը կը նայիմ կողքս նստած այդ մանուկներու ժպտումներես ու անմեղ դէմքերը, ու կ'ըսեմ ես ինծի - ի՞նչ ֆաղցր է մանկութիւնը:

Մենք ալ մանուկ եղած էինք այս տղոց նման... քայց որքա՛ն տարբեր էր մեր մանկութիւնը: Ու տակաւին... որքա՛ն տարբեր էր մեր նախորդ սերունդինը՝ որոնք մանկութիւն իսկ չունեցան:

Այո՛... տարբեր էր մեր մանկութիւնը: Եւ որքա՛ն Տարբեր:

Մենք ալ գացեր էինք (field trip)-ի, եթէ այդպէս պէտք է կոչել մեր առաջին «պտոյտ»ը:

Մանկապարտէզի եռամեայ տարեշրջանը բոլորած ու կարմիր գոգնոցները թօթափած մեր վրայէն, մեծերու կարգ անցած ըլլալու խաբկանքը կը վայելէինք, երբ օր մըն ալ... դպրոցական օր մը, դասի փոխան մեզ ալ տարին «(field trip)»-ի:

Այն օրերուն, դպրոցէն դուրս ըլլալը եւ պտոյտի մը երթալը... ի՛նչ գուարճութիւն էր մեզի համար: Զուարճութիւն մը, որ սակայն շուտով փոխուեցաւ վախի ու սարսափի:

Մեր մանկութեան առաջին եւ միակ «(field trip)»-ն էր այդ:

Դպրոցի մանկապարտիզականութիւն, որ առաջին դասարանի պատասխանատու դաստիարակն էր, սերունդներ կրթելու իր գիտցած մեթոտով վախ ու սարսափ կը ցանէր փոքրիկներու հոգւոյն մէջ:

Այն օրերուն՝ արեւելիի այդ մտայնութեան մէջ, ընդունուած ձեւ մըն էր այդ կարծես, եւ մենք հլու ու հնազանդ կ'ենթարկուէինք այդ մեթոտին:

Ու այսպէս մեր առաջին «պտոյտը» եղաւ երուսաղէմի հայոց վանքի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կողքը գտնուող Ս. Էջմիածին եկեղեցին: Առաջին անգամ ըլլալով կը մտնէինք տանարին այս բաժինը, ուր յատկապէս թաղման կարգեր տեղի կ'ունենային:

Վերնատուն տանող աստիճաններուն առջեւ մէկ կարգի վրայ շարուելէն ետք, օրիորդ Տիգրանուհին մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեց դիմացի

պատին վրայ կախուած՝ կիսաբոլորաձև հսկայ նկարի մը վրայ: Մանկական մեր աչքերուն այնքան պարզ թուացող սովորական այդ նկարը յանկարծակի փոխուեցաւ ահարկու սարսափի ու վախի, երբ օրիորդը սկսաւ մէկ առ մէկ պարզաբանել իւրաքանչիւր նկարուած դէպքը, որ կը կատարուէր այդ «Վերջին Դատաստան»ի նկարին մէջ:

Նկարին կեդրոնը նստած էր Հայր Աստուած, որ կը դատէր մահկանացուները: Վերի մասը արդարեւն էին որոնք արժանի կ'ըլլային երկնքի արքայութեան:

Իսկ նկարին վարի մասը, դժոխքն էր, իր ահարկու տեսարաններով: Սատանաներու խումբ մը՝ հսկայ պատառափողներ ձեռքերին մէկիկ մէկիկ կրակին մէջ կը նետէին չարերը, մեղաւորները: Տակաւին կրակի վրայ զետեղուած, հսկայ կաթսաներ ուրկէ դուրս կը փորձէին գալ մեղաւորները:

Զեմ յիշեր թէ որքա՞ն յամեցանք այդ նկարին առջեւ, սակայն յստակ էր մեզի համար այդ օրուայ «պտոյտ»ին իմաստը, երբ մեր անմեղունակ աչքերով

ո՛չ միայն կը դիտէինք դժոխային ահարկու տեսարանը, այլ մեզի հասկնալի լեզուով մանրակրկիտ բացատրութիւններ ալ կը տրուէր դժոխքին մասին, կրակին մասին, սատանաներուն մասին:

Ու հիմա... տարիներ ետք, կեանքի սա տաք ու պաղ օրերը ապրելէ ետք... երբ կը նայիմ սա սիրասուն մանուկներուն, որոնք իրենց առաջին «(field trip)»-ին պիտի երթան, եկեղեցւոյ մօտիկ դալարագեղ պարտէզ մը, ուր պիտի նաշեն, խաղան ուրախանան իրենց ծնողաց եւ կիրակնօրեայ դաստիարակ ուսուցիչներուն հետ, կը զգամ դերը ժամանակին... Ըլլայ այդ արեւմուտքի մէջ թէ արեւելքի: Ժամանակին՝ որ կը փոխէ ամէն ինչ, կը փոխէ նաեւ բարիքները: «Բոլոր տարիքները ունին իրենց ե՛ւ մտքերը ե՛ւ զուարճութիւնները» ըսած է Ֆրանսագի գրող՝ Բուալո: Ի՞նչ փոյթ, եթէ մեր մանկութեան տարիներուն, «դժոխքի պտոյտով» նանչցանք զուարճութիւնը կեանքի՝ թէկուզ եթէ այն «կնքի» ալ թողեց մեր մանուկ հոգւոյն վրայ, որ եղաւ մեր առաջին ու միակ «(field trip)»-ը:

ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ԾԱԾԿՈՅԸ

1992ին էր երբ տասնութ տարիներու բացակայութենէ ետք, կ'այցելէի ծննդավայրս: Կ'այցելէի ո՛չ որպէս զրօսաշրջիկ, այլ այս անգամ՝ ուխտաւոր:

Առաջին անգամ ըլլալով ուշացած ուխտս պիտի կատարէի... երթալով Սուրբ Քաղաքը եւ հո՞ն երուսաղէմի Առաջին Եպիսկոպոս՝ Ս. Յակոբայ Տեառնեղոցի Տան մէջ, ծնրադրելով պիտի աղօթէի եւ ուխտս կատարէի:

Ուխտս՝ ասեղնագործուած ոսկեգօծ Ս. Խորանի ծածկոց մըն էր,

զոր պիտի նուիրէի Ս. Յակոբայ Տեառնին մէջ գտնուող Ս. Դլխադրի մատրան:

Ապրիլ ամիսն էր: Հոգեկան ի՞նչ խանդավառութեամբ Աւագ Շաբաթը երուսաղէմ անցնելու փափաքս կ'իրագործէի, մասնակցելով հոգեպարար արարողութիւններուն:

Տարբե՛ր են Սաղիմական աւանդութիւնները: Ոտնւռայի, Քրիստոսի բանտերուն մէջ կատարուող արարողութիւնները եւ մանաւանդ Թաղման ու Հրաշափառ Ս. Յարութեան Լոյսի արարողութիւնները ո՛չ մէկ տեղ

այնքան հոգեգմայլ ու հոգելից չեն կատարուիր, որքան շփեղորեն կը կատարուին Ս. Քաղաքին մէջ:

Աւագ Զորեմբարթի օրն էր, երբ ասեղնագործուած ծածկոցը ծրարի մը մէջ ձեռքս բռնած, հոգեկան անբացատրելի ուրախութեամբ կը մտնէի Ս. Գլխադրի մատուռը: Այնքան թաց էին: Քանի մը մոմ վառեցի ապա ծունկի գալով, ձեռագործ ծածկոցը դուրս հանելով ծրարէն գետեղեցի այն կլոր փոքր փոսին մէջ, ուրկէ կախուած էր Սուրբին Գլուխը:

Ու հիմա ի խորոց սրտի, թաց աչքերով ուխտի աղօթքս կը կատարէի: Ուշացած մէկ աղօթքս: Շնորհակալական աղօթք մը, որ Տէրը փրկած էր զիս եռամսեայ հիւանդանոցի վիճակէս:

Ու ովկիանոսներ կտրած, կը խնդրէի Ս. Յակոբէն որ այս համեստ ուխտը ընդունէր տրուպէս:

Ապա համբուրելով սուրբին նկարը, մինչ կը փորձէի վերցնել ասեղնագործուած ծածկոցը փոսին մէջէն, զօրաւոր ցնցում մը զգացի եւ վախ մը պատեց հոգիս: Պահ մը սառած մնացի երբ զգացի թէ ծածկոցը թաց էր:

Դողահար վերցուցի ծածկոցը եւ ինքզինքս նետեցի մատրան կողքը գտնուող Ս. Ստեփանոսի աւանդատունը:

Հո՛ն էր օրուայ լուսարարայետ Սրբազանը՝ Գերշ. Տ. Դաւիթ Արք. Սահակեանը եւ Հայոց Թաղապետ՝ Հանգ. Կարապետ Յակոբեանը:

Այլալլած դէմքս կը մատնէր հոգեվիճակս:

Երբ ցոյց տուի թաց ծածկոցը, ո՛վ հրաշք... Ս. Գլխադրի կլոր փոսը նոյն չափով ասեղնագործուած ծածկոցին նիշտ մէջտեղը ելած էր, մինչ չորս կողմերը չոր էին:

Մինչ ես զարմանալով կը դիտէի

պատահարը, Սրբազանը կը հանդարտեցնէր զիս ըսելով. «Սուրբ Գլխադիրը ուխտդ ընդունած է եւ իր նշանը դրոշմած ծածկոցին վրայ»:

Փա՛ռք տալով Տիրոջ, եկեղեցական արարողութենէն ետք, բարձրացայ Պատրիարքարան եւ ուխտս յանձնեցի Ս. Աթոռոյ Գահակալ Ամենապատիւ Տէր Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեանին:

Նախկին Երուսաղէմաբնակ ըլլալով, երբեք ուխտաւոր չէի եղած եւ ո՛չ ալ զգացած ուխտաւորի մը հոգեկան անբացատրելի ապրումները:

Հինէն եկած ասացուածք մը կայ... «Երանի՛ որ ունիցի յիշատակ ի Սիոն»:

Ուխտի այս վկայութեամբս, կը մաղթեմ որ ամէն հայորդի կեանքին մէջ գէթ մէկ անգամ ուխտի երթայ Երուսաղէմ, այցելէ Ս. Քաղաքը, հո՛ն ուր Աստուած մարդացաւ, քաղեց մարդոց հետ, ապա չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ ու երրորդ օրը Յարութիւն առաւ:

«Մեծ Կրօնք»ներու այս փոքրիկ քաղաքը, որ երկիրը եղաւ մեր Փրկչին, հայ ժողովուրդը դարաւոր իրաւունքներ ունի բոլոր սրբատեղեաց մէջ:

«Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ամենէն նուիրական եւ փառաւոր անցեալ ունեցող Աթոռներէն մին է, իբրեւ սրբավայր, հոգեւոր կեդրոն, կրօնական ուսման վառարան, մեծ ուխտավայր, կայք եւ Միաբանութիւն» կը գրէր Երջ. Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեանը, Յուշահանդէսի մը առիթով, ու կ'աւելցնէր. «Ս. Յակոբեանց Տաճարը զոր Դոմինիկեանները գոհարատուփ անուանած են, Երուսաղէմի ընդհանուր Սրբավայրերուն մէջ, մեծահամբաւ՝ ոչ միայն իբրեւ Սրբաբան այլ

գեղեցկություն, հանդիսարան մըն է ֆաղցր հրաշքներու, հազարէ աւելի տարիներու դիմացող: Խորաններու առատ ոսկին, կանթեղներու արծաթը, աշտանակներու, խաչերու, սպասներու, գաւազաններու գեղակաւոյց հասակները ոսկիէն եւ ներմակ մետաղէն, ճշմարիտ գանձարանի մը երեւոյթը կ'ընծայեն

այս խորհրդաւոր սրբավայրին»: այս խորհրդաւոր սրբավայրին»:

Այցելութիւն մը այս Սրբավայրին, քաւ է հոգիի աչքերով տեսնելու «Լոյսն անտես իմանալի...» եւ վայրերը Քրիստոսակոխ... ուր հաւատացեալ մարդը ինքզինք աւելի մօտ կը զգայ Աստուծոյ, երբ կը ֆալէ հաւատքի նամբէն:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Թանկարժէք նուէրը

Գիշեր էր: Թանձր մթութեանը հիսուած ամպերն այնպէս էին քողարկել լուսինը, կարծես մի պահ փորձում էին այն թաքցնել դիտողի աչքից: Այդ գիշեր Կ. քաղաքի համայնքներից մէկում լուսնի կաթնագոյն լոյսին էին փոխարինել խրախճանքի լոյսերը, որոնք դեռևս շարունակում էին պայքարել համատարած խաւարի դէմ: Թէև ուրախ երեկոն գրեթէ ւարտուած էր, սակայն մի խումբ տղաներ յամենում էին լքել միջավայրը: Իւրաքանչիւրի մտքում թևածում էր հետաքրքիր մի հարց, թէ ի՞նչ նուէրներ էին ստանալու հարազատներից: Քանի որ ընդունուած կարգի համաձայն ծնողները շրջանաւարտ գաւազաններին տալիս էին ճոխ նուէրներ՝ ւստովնեքնայ, շրջագայութեան տոմս, դրամագլուխ, իսկ տղաներն էլ միանգամայն վստահ էին, որ ստանալու էին նմանատիպ նուէրներ, բոլորի մէջ հետաքրքրասիրութիւնը փոխուել էր մրցակցութեան, որի մէջ յաղթելը կախուած էր ոչ թէ իրենց ուժերից, այլ՝ ծնողների ճաշակից կամ ցանկութիւնից: Տղաներից մէկն արդէն պարծենում էր նոր ստացած մեքենայով, միւսը՝ խոշոր դրամագլխի ակնկալիքով: Կային նաև այնպիսիք՝ ովքեր անցնելով պարկեշտութեան թոյլատրելի սահմանը, վստահեցնում էին ներկաներին, թէ պատրաստ են մերժելու փոքր կամ էժանագին որևէ նուէր, եթէ նոյնիսկ մատուցուէր իրենց ծնողների ձեռքով: Ներկայ էր նաև Ստեփանը, որը նոյնպէս շրջանաւարտ էր և ակնկալում էր ստանալ ոչ պակաս մի պարգև: Ապրելով նման միջավայրում, ունենալով նման ընկերներ՝ նա կամայ թէ ակամայ, իր անձը նոյնացրել էր նրանց հետ և իր համար մեծ ամօթ կը լինէր ստանալ այնպիսի նուէր, որը գիշեր ընկերների ստացածին: Նրա մտքերը շարունակ փոխում էին շարժման կորագիծը և թեքում մերթ դէպի այս և մերթ այն ընկերոջ նախընտրութիւնը: Երբ արդէն կէսգիշեր էր, բոլորը նկատել էին, որ իրենց խօսակցութիւնը երկար ժամանակ նեղ շրջանակի մէջ է առել միևնոյն առանցքը, որոշեցին հրաժեշտ տալ իրար՝ յաջորդ օրն արդիւնքներն ամփոփելու ոչ բացայայտ մտադրութեամբ: